

Izbija
1. in 15.
dan vsa-
cega me-
seca.

ZVON

Velja
za celo
leto 3 gl.
za tri
mesece
1 gl.

Lepoznanski list.

Leto I.

Na Dunaji 1. oktobra 1870.

List 19.

Ljubljansko polje.

Lepšega pólja na svetu nij,
Lepšega pólja za moje oči,
Ljubšega pólja za moje sercé,
Nego si tí, ljubljansko poljé!

Spredaj gorá velikanskih kras,
Save pod njimi sreberni pas,
Sredi je sivi ljubljanski grad,
Holmi prijetni dolenjeki od zad!

V svojem naróčají, rávno poljé!
Nosíš prijazne vasí in cerkvé,
Nosíš ob Savi deroči — kraj,
Kraj, ki sercu je mojemu raj!

Ljubica moja, priserčno deklé,
V zóru deviškem tukaj cvetè,
Tukaj cvetè in tihe dni
Srečne ljubezni meni živí.

Tebi le znano je, pólje rávnó!
Káko se ljubiva midva gorkó,
Koliko lepíh ur vžila sva,
Kadar po tebi hodila sva!

Vodil sem jo med zeleno režjó,
Stiskal gorkó jo za belo rokó;
Kolikrat sem jo poljubil, objél —
Drobni skerjanec nad nama je pel!

V mehko sva deteljo sédala,
Ljubo v oči sva se gledala,
Kolikrat sem jo poljubil, objél —
Drobni skerjanec nad nama je pel!

A ko je solnce zašlò za goró,
Sládko od ljubice vzel sem slovó,
Kolikrat sem jo poljubil, objél —
Drobni skerjanec nad nama je pel!

Drobni skerjanec! o poj, le poj,
Spremlja do dóma naj glas jo tvoj,
Tebi pa, ravno ljubljánsko poljé,
Hvalo naj poje ljubeče sercé!

Fr. L.

Triglavàn iz Posavja.

III.

Pratika jo prvič prava visoka šola veroznanstva. V pratiki je lepo po versti razloženo vse cerkveno leto z vsemi nedeljami, prazniki in soprazniki, sè štiridesetidanskim, kvaternimi in drugimi posti. Zaznamovani so vsi svetniki in svetnice božje, mučeniki in mučenice, škofje, spoznovanci in device, in pristavljena so evangelja za vsako nedeljo in vsak praznik posebej; s kratka: v pratiki nahaja človek vse, česar mu je v večno izveličanje potreba.

Pratika nas dalje uči zvezdoslovja in vremenoslovja. Kaže nam vse solnčne in mesečne mrake, mlaj, ščep, prvi in zadnji krajec; uči nas, kedaj stopi solnce v strelca, kozla, devico in dvojčke; prerokuje nam, kedaj bode po zimi sneg — dež ali toča po leti.

Tudi zemljepisja se lahko iz pratike učiš, ker v njej so natančno zapisani sejmi vseh mest, tergov in vasij po vesoljnem slovenstvu.

Prijatelji računstva nahajajo v pratiki zaznamovane kolke za vse potrebe; lepa versta jih je, tako da so videti kakor logaritmi.

Za modroslovje, zlasti logiko, skerbé bistrournne zastavice, bistrournne, pravim, ker izhajajo iz bistrrega uma in bralcu um bistré.

Nauk o kmetoválstvu, gospodarstvu in celó o politiki podajajo človeku zadnje strani; samo brati jih je treba.

Za slikarstvo je pratika prava narodna galerija (druge tako nemamo. Dobro, dobro!) ker nam z živimi podobami svetnikov in svetnic oko razveseljuje ter serce povzdiguje. Poglej, kristijan! sv. Kurenta, Olbenka, Ruperta, Urha, Martina, Mohorja in Fortunata, Gola, poglej sv. Marjeto, sv. Jedert, kake lepe, karakteristične, vzvišene podobe!

Tudi poezija nij pozabljena. Vsaka pratika nosi na čelu kratko a krepko voščilo za novo leto v lepih gladkih verzih, tako da ima po moji misli vsak posten človek dovolj poezije na vse leto.

Pa kaj bi še dalje govoril? Pratico hvaliti, to je tako, kakor rešeta v Ribnico nositi. Smé se reči, da pratika obseza sama vso vednost in umetelnost, kar je je poštenemu človeku potreba, in ko bi šlo po mojem, ne pisala bi se razen pratike nobena knjiga! Po pravici torej naš oče visoko čislajo pratiko ter jo stavijo nad vse knjige na polico! (Dobro, dobro! Živela pratika!)

Ko je Baltazar končal prvi del svojega govora, vstane eden iz med mlajših Triglavanovih sinov, ter tako govori:

Da je pratika vse hvale vredna, to nam je znano vsem, samo nekaj me moti, kar mi je na uho povedal nekedo, ki je popotoval po svetu okrog. Ali je res, da naša pratika nij izvirno narodna? Tam v Gradci na Nemškem imajo tudi tako, samo v družem jeziku; pokazal mi je eno, katere človek o prvem pogledu res ne loči od naše. To bi bilo strašno!

Tiho, kaj to tebe skerbí! Naš oče se ne brigajo za take stvari. Tako zaverne Baltazar sitneža, ki ga je nepotrebno motil v govoru, potem mirno dalje beseduje.

O molitvenih in sploh pobožnih bukvah nij mi pač treba govoriti; naši duhovni bratje sami najboljše vedó, kako naj se pišejo. (Dobro, dobro!) Samo nekaj bi hotel opomniti. Kakor v cerkvi, tako naj bosta tudi v mašnih bukvicah spola ločena, zatorej bi svetoval, da se tudi še posebej spišejo za ženski spol. Kedo iz med nas prevzame to delo?

Jaz prevzêmem, oglasi se nekedo, jaz vse prevzêmem zastonj, samo da se dobro plača, tudi za srednji spol, če je treba! (Dobro, dobro!)

To bi bilo torej preskerbljeno, nadaljuje Baltazar. Nekoliko obširneje pa se mi zdi potrebno govoriti o poeziji. Naš oče, kakor vam je znano, imajo pesmi posebno radi. Treba jim je novih. Pesmi delajo posebno mladi ljudje, zato jim hočem nekoliko dobrih naukov podati, da ne zaidejo na kriva pota, da ne zagazijo v mlake in močirje.

Očitno moram povedati, da nobena stvar, da-si imam toliko opravi, nij mi prizadejala toliko skerbi in preglavice. Mislil sem in mislil ter glavo si belil, kako bi mogel človek, kateri pesmi dela, ogibati se reči, ki je posebno nevarna. Znano vam je, ki ste tuje pesmi brali, da skoraj v vsaki se prepeva ljubezen. Dolgo sem želel in do zdaj tudi upal, da se naša literatura čista in nedolžna ohrani ter se ne oskruni in okuži, kakor druge s posvetno ljubeznijo. Pa kako to stvar začeti? Ljubezni je liričnemu poetu potreba, kakor psu palice. Jaz sem sicer svetoval enkrat nekemu nadopolnemu mladeniču:

Ne poj ljubezni, to nam je ostudno,
Vsak vé, kako se ljubijo dekleta,
Glej, solnce, mesec, ta sta ti predmeta,
Visoka, čista, ta nam poj nevtrudno!

Ali nij to res? A ta páglavec — da bi ga griža! — razumel me je čisto krivo. Naredil je res tri pesmi na mesec in solnce, a kake! Rajši molčim.

Vidim, da ne gre. Treba bode kako drugače to reč začeti. Ljubezen čisto prepovedati pesnikom nij mogoče. Gledimo vsaj, da se tako nevarna a vendar potrebna stvar samo toliko in tako rabi v pesmih, da se vsaj smertni greh ne dela, in da more vsaj odrastli človek pesmi brati brez dušne in telesne škode.

Tu moram najprej opominjati in svariti mlade ljudi, kateri se hočejo na ta nevarni pot podati, naj se varujejo in ogibljejo tistega nesrečnega izgleda, ki ga jim je zapustil naš izgubljeni brat, ko je spisal ter na svitlo dal kujigo, polno posvetnih, nesnažnih pesmij, knjigo podobno tisti paganski čarovnici Kirki, katera je na stermi skali sedeč sè svojim sladkim, zapeljivim petjem k sebi vabila pomorščake, ter jih potem v svinje izpreminjala. Pa kaj bi vam dalje govoril o žalostni pri-

kazni, katera je vam vsem predobro znana; saj ta izgubljena dušica je že odgovor dajala v večnosti!

Poslušajte torej, kako naj bi se po moji misli najbolje delalo. (Čujte! čujte!)

Samo ob sebi se umeje, da ljubezen našega pesnika mora biti vselej nesrečna, nikedar uslišana; izvoljena njegova bodi kamenitega serca, prevzetna in ošabna, tako da ubozega pesnika mimogredočega niti ne pogleda, najbolje pa je, če ga celó ne pozna. (Dobro, dobro!)

Iz tega mu bode izvirala dvojna korist. Pervič iz take ljubezni ne more biti greha proti 6. zapovedi (To je res. Kako neki?) in drugič, nesrečni, zaničevani pesnik se vsled tega lahko in po pravici vedno joka, zdihuje in stoka; lica so mu bleda, vpála, lasje zmeršeni, in gredé zdaj oči proti nebu obrača, tako da se mu belo vidi, zdaj jih proveša in v tla vbada, kakor bi šivanke iskal, in tako bodo s perstom kazali za njim rekoč: pesnik je, pojдите mu s poti. (Dobro, dobro in smeh!)

Svojo drago popisujoč naj samo govori o njenih „černih“ laséh, „modrih“ očeh in rudečih licih, in če tudi še o njenih zapeljivih — ne, to ne gre! o njenih čarobnih ustnicah, a kar je dalje dolí — bog ne daj, niti besedice ne!

Bližati se sme svojemu idealu samo na deset korakov, o posebnih prilikah sme ji tudi prinestli „robec“, ki ga je izgubila na poti, ali „šopek“ cvetja pomoliti; kader je posebna sila, dovoljeno mu bođi, dotekniti se celó njene obleke, a njenega života — nikedar, nikedar! Samo v sanjah sme ji časi roko, čelo ali celó lice poljubiti.

Po navadi pa naj se pesnik tako véde: po dnevi naj se izprehaja po cvetočih „livadah“ poleg sladko žuborečega potočka, terga naj pisane cvetice, plete iz njih krasne vence, katere móči sè svojimi gorkimi solzami, — toda ne preveč, ker solze so slane in škodljivo cveticam. Po noči pa naj povzdiguje proti nebu zaljubljeno oko ter svoje bolečine bleđi luni toži; ali pa tudi, brez spanja po postelji se valjáje, naj zdihuje in stoka, kakor bi ga bolel zob ali trebuh, ter posteljo móči sè svojimi gorkimi solzami. Če ne more sterpeti, naj vstane, kader luna sije, ter gre z liro pod pazuo pod okno, kjer ona spava, in tam naj prepeva svoje terpljenje, naj stoka in zdihuje, to se ve da tako, da ne budi spéčih sosedov in da nema z nočnim čuvajem opravka.

Tudi mu nij po polnem prepovedano, da bi ne smel časi iti, če ima za kaj, v gostilno, ter tam piti in peti, a ne preveč razsajati, in vselej pred enajsto uro domú iti. Nikakor in nikedar pak ne sme čerhniti besedice, iz katere bi se dalo povzeti, da je kedaj kolikaj sreče užil.

Kar se tiče jezika, priporoča se živo našemu liričnemu pesniku, naj vsako besedo, kolikor more, zmanjša in zdrobi. Tak drobiž je posebno po volji našemu očetu, ker imajo že stare zobé. In res take besedice se nekako posebno prijetno, milo in sladko glasé. „Glávica, serčece, ročica, nožica, lasci“ — to je tako, kakor bi človeka dete z mehko ročico po lici gladilo. „Cveticica, seničica, pastiričica“, kaj nij to, kakor bi slišal kčinkovca žvérgoleti? Jaz vsaj moram reči, da so mi nekatero

pesem, ki nij sicer imela nobene veljave, samo take besedice prikupile. (Res je tako!)

Sicer pa se človeku nij treba preveč truditi. Če ne more ničesa iz sebe narediti, pa naj smukne skrivaj k sosedu ter naj vzame, česar potrebuje. To se sicer tatvina imenuje, a mi nijsmo tako na tanko. Naš oče se ne ozirajo preveč okrog po svetu, zato se jim lahko ukradena pesem za lastno ponudi. Tako n. pr. še zdaj ne vedó, da „popotnik pridem čez goro“, ki ga tako radi pojo, je tuje blago; besede predstavljene iz nemškega, in napev od note do note narodna pesem francoska. A tega nij treba nikomur praviti. Saj nij, da bi moral vsak vedeti, „kam hodi Júrijček po zelje.“ — Toliko za zdaj o lirični poeziji.

Zdaj hočem pa še nekoliko — a čujte! oče v bližnji izbi so se zbudili, žlice in sklede ropočejo, hajdimo večerjat! Vse za našega dragega očeta! Bog jih živi! Živio! Slava!

Toliko smo do sedaj posneli Triglavanove zgodovine z velikim trudom iz starih indijskih knjig. Ako s časom naberemo še kako poglavje — preiskavanje je težavno in dolgočasno — ponudimo ga č. „Zvonovim“ bralcem, samo če ga bode hotel sprejeti izbirični urednik, ki sicer ne prinaša prestav.

Jurij Kopriva.

Pasji pogovori.

III.

V tretje bodem s tabo govoril, moj pinč! a tí me zopet zvesto poslušaj!

Pride dan, bog daj, da kmalu, ko se bodeva proti jugu derdrala, jaz v tretjem razredu med volarji in svinjarji, ti v četrtem med svojimi brati.

In ko bode bobnel pod nama zidani most nad deročo Savo, takrat, moj pinč! veselo zatuli, da se bode razlegalo od gore do gore.

Ker glej, pred tabo leži domovina tvojega gospoda, sladka domovina, katere nij že videl toliko let!

Razmičejo se gore, dolina se širi, in glej! pred nama zablíšči gradič, na hribu med belimi hišami čepč, kakor med piščeti kokla.

Zdaj pa, moj pinč! dvakrat in trikrat zatuli in zavriskaj, zakaj, glej, to je bela Ljubljana!

Bog te sprimi, bela Ljubljana, kjer domači podplatje po tujih goslih plešejo!

Kjer otroci molijo boga v jeziku, ki ga sami ne umejo.

Sirovi ste in divji, dejali so nam, pojdite, da vas omikamo.

Umazani ste in razmeršeni, dajte, da vas operemo in očehemo.

Vaše govorjenje je, kakor „pasje lajanje,“ pridite in učili vas bodemo človeškega govora.

In učili so nas. Kjer pa jim nij šlo dovolj hitro, vzemó nož s police.

Gredó v gozd, urežejo tam leskovko, ter pridejo ž njo nazaj;

In položé nas na klop na obraz, da ne bi videli, kaj se z nami godi.

In začnó nas nabijati po herbtu, po plečih, „lop, kamor priletí.“

In ko so nas nabili, dejali so nam: vstanite, zahvalite se, plačajte ter pojdite!

Mi pa smo vstali, plačali, poljubili jim kiso se deržéč roko, pordergnili si zadnjo stran ter šli smo domú.

Nož pak je bil naš, gozd naš, naša hiša in naša je bila zadnja stran.

In, kar najbolj boli, naš je bil hlapec, ki nas je tepel.

In kakor je bilo, tako je, in tako bode do konca sveta.

In prav je tako; zakaj: blagor jim, kateri so krotki in mirni, njihovo je nebeško kraljestvo! —

Kaj delaš, moj pinč! Ne vzdiguj noge ob tem voglu, zakaj hiša, pred katero stojiva, je sveta.

Izvoljeni možje v njej sedé in se poté, molché in govoré, prepirajo se in psujejo, deželi na korist in v slavo narodu.

Vpiti pa morajo in kričati, da ljudje vsaj vedó, da smo na sveti.

Čuj, zaskripala so vrata in skozi nja se prikazujejo modre glave.

Po konci se hitro postavi, moj pinč! lepo, kakor si se učil.

Zakaj On, ki mimo naji oblastno koraka, je tist, ki ga imenujemo: Oče!

On germi in bliska po vsej slovenski deželi, jasno vreme dela in dež, sneg in točo v pratiki.

V začetku je rekel: bodi Slovenija! In bila je Slovenija.

Bila pa je še pusta in prazna, in temè so jo krile čez in čez.

In ustvaril je eno veliko luč, ki izhaja na teden, in imenoval jo je: „Novice,“

In eno majheno luč, ki izhaja na leto, in dejal ji je: „Pratika.“

Zato pa ga časté po čitalnicah in gostilnicah, in njegovemu imenu se klanja, kar lazi in hodi od Soče do Drave.

In ko se počasi pomiče po ulicah, leté z glav klobuki in kučme vse vprek.

Njegovo pokrivalo pa stanovitno čepi na trudni glavi.

In ljudstvo pripogiblje kolena rekoč: blagoslovite nas, Oče!

Midva pa se umekniva v stran, moj pinč! ker nijsva vredna njegovega blagoslova.

Za njim pa šviga ugibičen, kakor posterv v potoku, možiček s černo ruto za vratom in z brevirjem pod pazuhu.

A nosil je nekedaj belo ruto, in bil je tedaj velik posvetnják in modriják.

In spisal je mnogo učenih knjig, dokler nij spoznal, da je vse ničevno in ničemurno.

In iz Savla bil je Pavel, ter spoznal je, da pobožnost je vsem dobra.

In res, dobro se mu godi od tistega časa na sveti.

Še se derži po konci, moj pinč! prihaja nama mož velike veljava.

V pratiki svojega naroda je velik svetec, ker z lučjo svojega sveta svéti daleč po svéti.

Palec dergne ob sključeni kazalec, mermraje: ta je perval

Srepo gleda v tla, ne ozre se gredé ni na desno ni na levo.

Zdaj pa se zopet spusti na vse štiri, moj pinč! ker odšli so pervaki.

A zdaj še ónemu tam malo zobé pokaži, in na tega malo zaréži

Onemu tam, ki sam koraka, malo z repom pomigaj, a ne preveč, moj pinč! da se ne prevzame.

Tako. Zdaj, ko sva jim čast skazala, pojdiva se krepčat v domačo gostilno.

Sebi dam prinesiti polič zaželenega dolenjca, in tebi, moj pinč! dišečo kranjsko klobaso!

L e s n í k e.

1.

Če žabe v luži začnó regetánje,
Poberi kamen, verzi ga vánje!

2.

Bog ne daj! Stopínjo bi jedva storil,
In zopet iz blata ves zbor bi govoril,
Ter ako tri ure deržal bi kamen,
Ne porekó ti žábice: amen!

3.

Ti hrabro korači, koder je pot,
A kjer nij lése, preskočil plot.

4.

In kadar do ternjevo prideš ográde,
Nikdár ne potíči v babji zob bráde.

5.

Bog sebi najpervo je brádo ustváril,
Potém jo stóperv Adámu podaril.

6.

A tudi Evi Adám je bráde prosil,
Da ne bi je sam po svétu nosil.

7.

A bog Adámu takó je dejál :
Da bi še brádo babi dal,
Ker vem, da bode blače nosila,
Kakó bi se potlej od móža ločila?

8.

A bôgu Adám je takó odgovóril :
Naj babi tudi brádo bi storil,
In pustil jej prejšnjo mero jezika,
Težava ločiti ne bode velika.

9.

Jezici ženski, tekóče vodé
Nikoli mírno ne stojé;
A ko bi tudi kedáj počíváli,
„Kakó je to?“ précej vsi bi vprašáli.

10.

Če ne ropotájo po noči kolésa,
Zatisniti mlinar ne more očesa.

11.

Pretêpi ga, kdor je pálice vaju,
On misli, da je z ljubezni glájen.

12.

A kdor je glájen sè sáme ljubezni,
Poreče, da mački deró ga železni,
Če nič mu do téga željé ne obuja,
Kar vedno se mu po síli ponuja.

13.

Naj tudi bi ženska sercé ponujála,
Neprošena vendar ga ne bi oddála.

14.

Ko bosa bi v snegu za táboj pritekla,
Besedo prvo bi vendar odrekla.

15.

Ženstvo je, kakor obzidan grad,
Ki sam sovražnika klíče in vabi;
A kadar pride sovražnik do vrát,
Besede svoje na videz pozabi.

16.

A jedva dól je na prag nogé,
Vsi ključi terdnjavski se mu dadé.

17.

On já in pije, leží in vladari,
Doklér se napase, nagospodari.

18.

A kadar se krač in pečenke napita,
Brez „zdrava ostáni“ pobere kopita.

19.

In jedva zločíniti tukaj prestane,
Drugám se v enako zločinstvo gane.

20.

Takó je človeško življeno čudno bog namésil,
Da nekaj deklét je na kljuko za slábo leto obesil

21.

Zatôrej z lučjo moški téžko se najde,
Kateri od perve ljubezni svoje ne zajde.

22.

Kdor ljubil je deklici dve, poskusi tri;
A ona, če lepa je, šest jih na teden dobí.

23.

Ti bodi stare mere slepár,
Če nečeš, brez ljubice nijsi nikdár.

24.

K hudobniku ženske leté po sili,
Da tudi bi ga iz cerkvé kropíli.

25.

K pobožnosti v cerkvi duhovnik priganja,
In tudi svojo bíro oznanja.

26.

Po cérkvah na kmetih se bog spoštuje,
A v mestih zaljubljeni svet sčakuje,

27.

Po mestih že straža k orožju hítí,
Če kihneš na tergu v pričo ljudíj.

28.

Na kmetih, če tudi se v cerkvi tí zmuzne,
Za úho te vendar nikdó ne berljuzne.

29.

A ko morebiti bi kdo te berljuzníl,
Brez straha bi zopet ga dobro duzníl.

30.

Za eno mu gorki dve zausnici daš,
Če morebití zakona, prerokov ne znaš.

31.

A kdor preroke umeje in zakon zna,
Po svoji modrosti za glávo naj skerb imá.

32.

Težko iz tepéža prinesti je célo glavó,
Ogniti izkušnje se je stokrat težkó.

33.

Vseh petdeset tednov sem pazil čútán,
Da ne bi v izkušnjo me vergel hudobní svét,
A glej! na starega leta dan
Prišlo jih je tri sto pet in šestdesét.

34.

Izkušnja kipí v največjo naj visokó,
Človeku je dana vendar še večja krepóst.

35.

A tí ko bi moč imél ne vem kako slábo,
Zadosti je imaš v svojo ponižno rabo.

36.

Ko bila tvoja moč bi grozno velika,
Ne vbraniš se muh in hudega jezika.

(Dalje prih.)

Popotna pisma.

III.

Hallstadt, 8. avgusta.

Gorjé mu, kedor se na vreme in na ženske zanaša! Gospá, obé-
tali ste mi pri mojem odhodi, da hočete prositi lepega vremena, nič naj
se ne bojim. Ženske prošnje môrejo več nego naše, vem, in zlasti Vaši
prošnji, kako bi ji bilo mogoče kaj odreči! In vendar, kako vreme! Ali
ste me pozabili, gospá, ali ne prosite dovolj krepko in stanvitno? Nebesa
silo terpé! Jaz sem že vse poskusil, vse zastonj! Kleti nij lepo, nij spo-
dobno v poštemem drnštvu, vem; a tu sem sam in ako nič ne pomaga,
vsaj serce malo polajša. Prepričan sem, samemu nebeškemu angelu bi
pošla s časom poterpežljivost in dobra volja, ako bi sedel tu na mojem
mestu, in celó Vam bi se nabrala usteca. — Ne, hude besede bi ne bilo
iz njih, a kak zdihljaj bi se vendar iz njih prikradel; kaj hočem pa jaz
grešni človek? Kako sem se veselil, ker sem upal tukaj živeti nekoliko
tihih, srečnih dnij. A — „moj up je šel po vodi.“ Niti ne morem reči:
„le jadrajmo za njim.“ Kam li? Kamor najdalje seza oko, povsod enako
pust pogled! Če za trenotje preneha dež, kaj pomaga! Umazani oblaki
se vlačijo, kakor leni mački, ob gorah notri doli do jezera!

Dež je dar božji, gotovo; kedo bi ga vesel in hvaležen ne pozdravljal, kader pride o pravem časi. Ko zemlja razpokana proti nebu zeva; ko cvetica na polji žalostno velo glavico poveša; ko žejna žival zastoj pijače išče po izsušenem potoku; ko žaba hripavo v véjevji kliče dežja z neba; ko se kmetič skerbno ozira po oblakih, ki se počasi zbirajo na nebu: o kako dobro, kako blago deje tedaj človeku, če prišumf težko pričakovani dež! A kaj ga je tu potreba? Komu koristi? Napojeno je že zdavnaj vse, kar je mōče potrebovalo. Jezero v dežji, kako neprijeten, žalosten pogled, proti vsem estetičnim zakonom; voda na vodo brez potrebe, brez vspeha, saj jezero vendar ne rase, naj še tako dežuje!

Vreme, kaka moč je to! Sram bodi človeka! Gore predira in prekopava, po zraku se vozi, z nebeško streló si igra; a vremenu ne more nič! Preveč se po zemlji ozira, kvišku naj oberne enkrat svoje poglede, svojo moč: „hic Rhodus, hic salta!“ Tu pokaži, kaj moreš! Zemlje nemaš po polnem v oblasti, dokler vremena v roke ne dobodeš. Ali je to tako težko? Solnce ves dan enako sije na jasnem nebu; samo sem ter tja se priženó meglé, oblaki, ki se sitni in nadležni vrinejo med nas in solnce, ter nam zakrijejo njegovo blago obličje. Ali bi ne bilo mogoče, pregnati jih, kader jih nij potreba? Kaj bi se ne dal narediti velikansk meh na soparo s tisoč in tudi več konjskih močij? Kako bi leteli oblaki, kakor pleve, na vse strani, ko bi jela puhati ogromna žival! Glejte, take misli navdihuje brezupnost človeku, zajetemu, kakor jaz, med gorami v neskončnem deževji!

Pa ker smo že pri iznajdbah. — Vi ne veste, gospá, kak genijalen projektant sem jaz! Dobro blago se samo hvali, ne zamerite. Res sem Vam o priliki že povedal nekoliko svojih projektov, in z vsakim sem imel srečo zbuditi Vaš smeh; a to je bil samo drobiž. V dnu svojih persij gojim projekt, kateremu se sme po pravici reči, da zveršen izpremení po polnem zemeljno obličje. Vam, a tudi samo Vam, hočem razodeti v posebno znamenje svojega zaupa skrivnost, s katero se nič ne more primerjati na sveti. Vi me ne boste hoteli izdati ter uničiti mi prid in slavo.

Torej čujte! Zemljo hočem razdejati, razrušiti, razstreliti na tisoč milijonov drobnih koscev razdrobiti. To Vam je vendar velikanska misel, ne? misel za katero se mora in tudi sme navdušiti vsaka blaga duša. A kako začeti? — Zaverta se globoka luknja, notri do oserčja materi zemlji — a niti tega nij treba; porabi se Vezuv ali Etna, ki derži gotovo do središča zemlje. Da se pogasi ogenj in vročina, napelje se vanjo — saj je blizu morje — toliko vodé, da se globanja po polnem ohladi. Ko se je posušila, vsuje se vanjo, kar je smodnika na sveti; a kar ga pa nij, to se ga pa naredi; potem se terdno zamaši in zabije, kakor možnar na sv. telesa dan; sproži se, to se vé, z elektriko, kar nij nikakor težavno. Početje naše se osnuje, kakor vsa večja početja, na akcije. Okrog žrela se postavi visok oder, na katerem bodo imeli akcijonarji svoje odmenjene sedeže. Tam bodem stal jaz, ko pride namenjeni dan, da znamenje dam, in Vi na moji strani. Kak pogled! Kamor seže oko, glava do

glave; vse se pehá in suje, vse hoče biti pri največji in najzadnji svečanosti. Bliža se trenutje, nikdo ne dahne — ena, dve — tri! — In vsega je konec!

J. Odurni.

O Vodnikovem rokopisu.

I.

Fr. Levstik.

„Novice“ v. 35. listu (31. avgusta) letošnjega leta nadaljavajo poročilo (ne: sporočilo!) o slovenske Maticе 17. odborovi skupščini, katera je v Ljubljani bila 1. avgusta letos. — V tem sporočilu se čita:

„Konečno imam še sporočati o rokopisu „Vodnikovih pesmi“, ki je na dnevnem redu pod št. 6.“

„Da slavni odbor izvé (sic!), o čem se suče ta stvar, treba se mi zdi razgerniti mu zgodovino tega rokopisa.“

„Bivši ljubljanski knjigoteržec O. Wagner je bil Matici za prodane (?) knjige dolžan 74 gold. 68 kr. Ko je iz Ljubljane zginil, zaručila je Matica 9. maja leta 1867 njegovih knjig za oni znesek. Med temi knjigami je bil tudi omenjeni rokopis, katerega je bil Wagner kupil od M. Kastelca, ker je imel namen, Vodnikove pesni na svitlo dati.“

Torej med temi knjigami je bil tudi Vodnikov rokopis? In ta rokopis je bil Oton Wagner kupil od Mihaela Kastelca? — Kolikor besed, toliko lažij! Žal mi je, da ne morem drugače govoriti; ali odkrito mi je povedati, da nikakor ne umejem, kako se Matičin odbornik ne sramuje resnico tako brezozirno teptati! Saj si je vendar misliti, da jaz, kateri sem zapleten v to stvar, molčati nikakor ne morem niti ne smem. Da o tem nijsem uže poprej izpregovoril, krivo je bilo samo to, ker nijsem imel glasila. „Zvonov“ g. urednik mi je prostor svojega lista odperl, za kar mu sem od serca hvaležen, in zdaj torej odgovarjam. Naj svet zvé, kakovi resnicoljubje so slavni slovenski pervaki!

Oton Wagner od M. Kastelca Vodnikovega rokopisa nikoli nij bil v svojino (last) kupil. To nij težko dokazati.

Znano je, da je Oton Wagner bil nakanil v „Klasji z domačega polja“ na svitlo dajati dela boljših slovenskih pesnikov. Preširen je uže bil natisnen 1866. leta. Za njim je hotel izdati *Vodnika*, polnega, a ne kakor so njegove pesni 1840. leta prišle na dan v zbirki, katero imenujejo Smolétovo. Wagner je zvedel, da je vsej Vodnikovi pesniški ostalini, kolikor je nij morebiti izgubljene, gospodar bil tedaj v pokoji živéči, a zdaj uže umerli ljubljanski licealni knjižničar Mihael Kastelec. Šel je torej k njemu ter od njega za 30 gld. kupil samo to pravico, da mu bođe svobodno, v „Klasji“ natisniti vse pesni iz ostalíne, a potlej da rokopis verne zopet Kastelcu. To je Wagner Kastelcu jasno poterdil v necem dopisu, katerega je z menoj vred videlo in čitalo več svedókov, med njimi tudi še zdaj v Ljubljani živeči gosp. dr. Sajavec, ko

je bila baš zaradi tega rokopisa pri ljubljanskem deželnem sodišči uradna razprava med Kastelcem, čegar pooblaščenec sem takrat bil jaz, in med Matico, katero je dr. Sajavec zastopal namesto dr. Tomana. To pismo je ostalo Kastelčevim dednikom. Dokazano je torej, da Wagner nikoli nij kupil rokopisa, nego kupil je bil samo pravico, da ga natisne.

Kako je Vodnikova rokopisna zbirka prišla v Kastelčeve roke, to on sam z nemškimi besedami pripoveduje v predgovoru, ki ga je mislil postaviti pred izdane Vodnikove pesni, katere je hotel uže 1839. leta natisniti, torej uže pred Smoletovo zbirko, kajti predgovor je spisán 11. sušca 1839. Zakaj je to delo zaostalo, ne vém. V tem predgovoru čitamo: „der gesammte (?) poetische Nachlass Vodnik's kam im Auctionswege in die Hände des Mathias Kallister, gewesenenen Lycealbibliothekars in Laibach, und aus Kallister's Nachlass hat ihn der gegenwärtige Herausgeber (Kastelec) auf dem nämlichen Wege an sich gebracht. (Vsa (?) pesniška ostalína Vodnikova je po dražbi prišla v roke Matiji Kalistru, bivšemu ljubljanskemu licealnemu knjižničarju, a iz Kalistrove ostalíne jo je zdanji izdajatelj (Kastelec) dobil tudi po dražbi.“

Pokojni Kastelec je uže od nekdanj namenjen bil, Vodnikovo rokopisno ostalíno izročiti ljubljanski licealni knjižnici, torej nikakor nij verjetno, da bi jo tikoma groba prodajal in to za — 30 gld., posebno, ko mu je uže poprej zánjo vsaj toliko ponujal, kakor je meni sam Kastelec pripovedeval, baš dr. Bleiveis, kateri jo je hotel Matici kupiti. Znano je dalje, da Kastelec nij bil v novčnih stiskah. V poprej oménjenem predgovoru piše: „sie (die Gedichte Vodnik's) erscheinen gerade so an's Tageslicht, wie sie Vodnik selbst eigenhändig niedergeschrieben hat; nur die Orthographie glaubte man nach ihrem gegenwärtigen Standpunkte gestalten zu müssen. Von der Wahrheit dieser Angabe kann sich Jedermann die Ueberzeugung selbst verschaffen, indem die Manuskrifte mit allen ihren Verbesserungen als ein theurer vaterländischer Schatz nach der Drucklegung in der k. k. Lycealbibliothek aufbewahrt und zur beliebigen Einsicht bereit gestellt werden. (Prišle so (Vodnikove pesni) vse tako na svitlo, kakor jih je Vodnik zapisal sam sè svojò roko; potrebno se je zdelo samo pravopis obrniti po zdanjem. Da je to rés, more se vsak sam uveriti, ker tega rokopisa dragoceni domovinski zaklad se po tisku sè vsemi popravami vred hrani v c. k. licealni knjižnici, da bode na pogled vsacemu, kdor bi ga hotel videti.)“

Odborovo poročilo govori, da je bila Matica 9. maja 1867. leta (prosim, naj se ta dan ne pozabi!) za 74 gld. 68 kr. dolgá zarubila Wagnerjevih knjig, med katerimi je bil tudi oménjeni rokopis.

Tako je čitati v „Novicah“. Sam svojim očém nijsem upal, ko sem prvič to čital. Pogledal sem dvakrat, trikrat, predno sem verjél, da „Novice“ res tako govore — in ker zares tako govore, torej si je treba misliti, da se je res v Maticini seji tako tudi poročalo. Ta seja se gotovo nij veršila brez g. Lesarja, ki je Maticino tajništvo „zastonj“

prevzel, niti ne brez g. dr. Bleiveisa. Obema je vsa stvar tako na drobno znana, kakor meni; kako je torej to, da se nobeden njiju tem ležnjivim besedam nij ustavil? Zakaj nij tega storil posebno g. Lesar, ki nij samo tajnik in odbornik, nego tudi celó duhovnik in veroznansk učitelj? Zakaj se je to godilo na zelenem lesu? — Blagovoljni čitatelj hitro zve zakaj, samo nekoliko naj poterpí!

Oton Wagner je bil tedaj po dogovoru s Kastelcem Vodnikovo ostalíno (1866. leta) dobil v porabo in potem jo izročil meni, da bi mu jo uredil ter pripravil za tiskanje, ker je v njej prenapredel po neka mesta brez konca in kraja. Nekatere pesni so po štirikrat, petkrat razno prepisane ter na mnogih krajih tako prečertane in predelavane, da se časi zeló s téžka čita. Bil sem nekoliko lažjih pesnij uže uredil, a Wagner v tem zaradi mnogih dolgov mahoma izgine, ter Vodnikovo ostalíno pustí meni, ki sem o njegovem begu zvedel, ko je bil znan uže po vsej Ljubljani. Pozneje v čitalnici od g. Lesarja slišim, da je Wagner dolžan ostal tudi Matici, katera zatagadelj misli zarubiti nékaj blaga, kolikor ga je še v prodalnici ostalo. A da je Wagner bil od Kastelca kdaj kakoršno koli pravico kupil, o tem se takrat nobenemu odborniku slovenske Matice niti sanjalo nij, dokler nijsem g. Lesarju tega najpervi povedal baš jaz, ki mi je bil uže iz početka znan ves posel; mislil sem namreč, zakaj si ne bi tudi tega osvojila posebno Matica, katere nálog je, knjige dajati na svitlo? Kakor g. Lesar to začuje, takój nediplomatično pokaže, da bi rad ves rokopis Matici za vselej osvojil. S kazalcem desne roke začne v zrak drezati, vedno ponavlja: „Matici! Matici! — Matici dajte rokopis, Matici! Ona take stvari najboljše brani.“ — Jaz mu odgovorim, da Matica od Wagnerja more zahtevati samo toliko, kolikor je res njegovega, a ne več; da torej nikakor ne smem dati rokopisa, ker vidim, da bi ga potlej nikdar zopet ne bilo dobiti, in ako bi se to zgodilo, bilo bi samo ob sebi krivično, ter jaz bi tudi nahúdil Kastelcu, kateremu bi védoma kvaro storil. — Vso stvar sem razložil pozneje tudi gosp. dr. Bleiveisu, a rokopisa nijsem upal oddati.

Čitatelj morebiti vpraša: kako je to, da ga je Matica pozneje vendar dobila? — Dragi čitatelj! ako ti povém, bojim se, da bodeš nerad verjél!

C. k. kranjska kmetijska družba je 1867. leta godovala svojo stoletnico in v občnem zboru 8. maja (zopet prosim, naj se ni ta dan ne pozabi!) sklenila, na spomin te dobe izdati popis svojega važnejšega delovanja. Odbor je dr. Bleiveisu naročil, da ta spis doversí. Dr. Bleiveis je v roku vzel „letopis c. k. kmetijske družbe 1822. leta,“ potem iz „poročil zgodovinskega društva za Kranjsko 1861. létnika“ Dr. E. H. Koste „donesek za znanstveno zgodovino na Kranjskem,“ ter napósled nekaj zapiskov tajniškega adjunkta g. Andreja Brusa. Vsega tega nij bilo treba niti prepisavati; samo tu ter tam se je kaj maleda ali večjega izpustilo; raztergani stavki so se potem s kako novo besedico zopet skerpali, kar je opravil vse edíni svinčnik, a napósled se

je naredil predgovor, katerega je 42 natisnenih verst, in reklo se je v njem, da so poprej imenovani spisi temu novemu delu bili samo jako na pomoč, ter tako je bila knjižica izgotovljena avgusta meseca (tudi to naj se zapomni!) kakor je namreč pisano pod samim predgovorom. Jedva je bil ta spis doveršen, in uže se zgodil veliko čudo na zemlji! Treba ga je bilo namreč poleg nemškega tudi v slovenskem jeziku dati na svitlo, in gosp. dr. Bleiveis je nemško izvirno besedo meni dal poslovéniti; zatorej vso to stvar tako na tanko vem. Kako je vendar to, da je kdaj tudi mene obsijalo solnce z Očetovega pustega obraza? To sem vedno premišljal in ugibal; a v začetku vendar nijsem uganil, dokler mi nij tej skrivnosti na sled pomagal sam g. doktor, kateri proti koncu dela, nekako septembra meseca 1867. leta, sam k meni pride tako na tihem, kakor v „copáta^h.“ Terdijo, da je to njegova navadna hoja, kadar je na kacem diplomatičnem poti. Te velike čestí zopet nijsem takój razumel. Sodil sem uže, da nikakor ne zvem, kaj ima vse to v sebi, kar dr. Bleiveis, ki je odhajáje uže deržal za kljuko, nazaj stopi k mizi, ter mi to, zaradi česar je edino bil prišel, reče najnazadnje, kakor bi se uže na pragu po naključji domislil, da bi namreč rad malo *pregledal Vodnikov rokopis*. Kakor to slišim, precej se mi oči odpró, — a vendar še premalo! Odkrito mi je povedati, da mu ga nijsem nič z veseljem v roko dal; a dr. Bleiveisu, Očetu slovenskega naroda, vendar nikakor nij bilo reči: vam ga nečem ali ne morem pokazati. Mož torej Vodnikovo ostalno malo ogleduje, ter potem ledéno, kakor zna, vpraša, ali bi je ne mogel za teden dnj s seboj na dom vzeti? Te prošnje sem se res ustrašil; vendar zopet nijsem smel reči, da očetu slovenskega naroda ne upam, in gotovo nikakor nijsem še mislil, da je ta Oča sposoben storiti kaj takega, kar je bil pozneje vendar storil. Ko mu torej še enkrat povém, kako je s tem rokopisom, stisne ga pod pazuhu ter odide po stopnicah, niti vesel, niti žalosten. — Mine teden, mineta dva, preide mesec, preideta dva, rokopisa še zmirom nij bilo nazaj. Kakor me je stvar nekoliko skerbela, vendar me je tolažilo to, da sem ga izročil možu, katerega svet imenuje dr. Bleiveisa! — A kaj se zgodí? Naenkrat novine „Laibacher Zeitung“ razglasijo tiste Wagnerjeve knjige, katere je Matica zarubila, da jih bode za svoj dolg prodajala na dražbi, in med njimi je bil tudi — Vodnikov rokopis! In kako je bil prišel v to družbo? Ali ga nij dr. Bleiveis iz mene izlagál, da ga je tja nesel? Ali sme dr. Bleiveis meni reči, da lažem, kakor sem jaz rekel in zopet ponavljam, da poročilo slovenske Matice nesramno laže?

Vendar, če se vse na tanko premisli, mogoče ter zeló jako verjetno je še eno, in sicer to: Matica je 9. maja 1867. leta zarubila Wagnerjeve knjige, med katerimi terdijo da je bil tudi Vodnikov rokopis. V resnici nikakor nij mogel tam biti, ker nij bil šel nikamor iz mojih rok od 14. aprila 1866. leta do septembra 1867. leta. Če je torej ta rokopis res imenovan tudi med zarubljenimi knjigami, dali so ga Matičnjaki samo tja zapisati, da-si ga nijso imeli, dokler ga slavni dr. Bleiveis nij bil tako po lisičje pozvižgal; zanj so pač vedeli uže

davno poprej. Da je komu bilo do resnice in pravice, a ne samo do umazane želje, ta rokopis na vsak način v svojino dobiti, — zakaj nikdo nij pojasnila iskal pri Kastelci samem, kateri je še živel ter nij bil znan za potepuha ali sleparja? Ali je tako postopauje morebiti res pošteno, res dostojno Matičnega odbornika dr. Bleiveisa in božjega hlapca Antona Lesarja? Ne verujem!

Jaz sem takrat novine „Laibacher Zeitung“ redko čital, in torej do zadnjega časa nijsem nič vedel o vsem tem. Ko so mi vendar drugi povedali, kaj se jez godilo, skoraj potem na oglu špitalskih ulic pred mostom srečam dr. Bleiveisa, ter mu rečem na ravnost in z osornimi besedami, kakšno je to njegovo dejanje. V tem hipu od vélicege terga pride še Lesar, kakor nalašč. Njega še huje popadem, da je lep duhovnik, ki se ne sramuje tacih stvarij! Posebno sem poudarjal, da je bilo obema vse na tanko znano, kako je stvar z Vodnikovo ostalino, ker sta slišala od mene. Dr. Bleiveis nij genil z obrazom niti v hudo niti v dobro, ter plemenito odgovoril, da se ničesa ne spominja, a tajnik je bil vsaj vendar ves rudeč, kakor kuhan rak.

Slovenski glasnik.

* „Slavček“ se imenuje zbirka najpriljubljenejših slovenskih pesmij za našo mladino, ki jo je zdaj na svitlo dal ljubljanski bukvar Glontini, kateri je do sedaj založil še največ slovenskih knjig. Cena 40 kr.

* Prof. Miklošič bode v prihodnjem zimskim semestru na dunajskem vseučilišči predaval: oblikoslovje staroslovenskega jezika po 2 uri, primerjajočo skladnjo slovenskih jezikov po 2 uri, slovansko arheologijo po 1 uro na teden; a prof. Krök bode bral na gradski universiti: staroslovensko glasoslovje in oblikoslovje po 2 uri, slovansko literarno zgodovino od 14.—18. stoletja po 2 uri, filologično-kritične vaje po 1 uro na teden.

* V Ljubljani je 22. sept. letos zborovalo društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem in potem učiteljsko društvo. Prvo ima 23.133 fl. imovine v državnih zaveznicah in 731 fl. v gotovini. Za prvoosrednika mu je izvoljen g. dr. Jarec. Učiteljskemu društvu je prvoosrednik g. Praprotnik, blagajnik g. Močnik. Govorili so: 1. o novi uredbi slovenskega abecednika g. Gerkman; 2. o novih in starih šolskih knjigah g. Stegnar in g. Lapajne; 3. o razmeri med srednjimi in ljudskimi šolami g. Močnik. Vladni zastopnik g. dr. Jarec je zboru oznanil, da hoče vlada pisatelje slovenskih knjig za ljudske šole dobro plačevati.

* Slavnoznaní umetelnik, zgodovinski slikar Karel Svoboda je pred nekaterimi dnevi umerl na Dunaji. Laní mu je avstrijski car izročil slikovanje v carskem gradu Schönbrunn-u. Bil je Slovan z dušo in telesom ter je posebno pridno delal ilustracije českemu listu „Květy.“

* Gospa L. Tomanova je po oporoki svojega moža dra. Lorenca Tomaná izročila slovenski Matici 10.000 fl. a dramatičnemu društvu in ljubljavskemu Sokolu vsacemu po 1000 fl.